

Рішення спеціалізованої вченої ради ДФ 38.081.2023

про присудження ступеня доктора філософії

Садовій Тетяні Сергіївні

Спеціалізована вчена рада ДФ 38.081.2023 Одеського національного університету імені І.І.Мечникова прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право Садовій Тетяні Сергіївні на підставі прилюдного захисту дисертації «Воєнні злочини проти довілля за міжнародним кримінальним правом» за спеціальністю 081 Право «15» лютого 2024 року.

Садова Тетяна Сергіївна, 1995 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2017 році Одеський національний університет імені І. І. Мечникова за спеціальністю 081 Право. У 2018 році вступила до аспірантури Одеського національного університету імені І. І. Мечникова за спеціальністю 081 Право. Працює на «Одеському авіаційному заводі» фахівцем з юридичного супроводу публічних закупівель.

Дисертацію виконано в Одеському національному університеті імені І.І.Мечникова. Науковий керівник - Нігреєва Олена Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права Одеського національного університету імені І.І.Мечникова.

Здобувачка має 14 наукових публікацій у тому числі: 5 наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, включених до переліку фахових видань МОН України:

1. Садова Т. С. Імплементация норм Римського статуту в кримінальне законодавство України. *Вісник Одеського національного університету*. 2019. Том 24. Випуск 1 (34). С. 119 – 124.
2. Садова Т. С. До питання про співвідношення воєнних та військових злочинів у міжнародному та національному праві. *Правова держава*. 2021. № 42. С. 220 – 229.
3. Садова Т. С. Щодо поняття воєнних злочинів проти довілля у міжнародному кримінальному праві. *Право і суспільство*. 2021. № 4. С. 252 – 257.
4. Садова Т. С. Об'єктивна сторона як елемент складу міжнародних воєнних злочинів проти довілля. *Альманах міжнародного права*. 2021. № 26. С. 49 – 57.
5. Садова Т. С. Захист довілля під час збройних конфліктів у перспективі ухвалення П'ятої Женевської конвенції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. № 73(1). С. 186 – 190.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці, зауваження та надані пропозиції викладено в письмовій формі в нашому рішенні.

Рецензент Павлова Тетяна Олександрівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики ОНУ імені І. І. Мечникова.

Зауваження та рекомендації:

1) На сторінці 28 дисертації здобувачка вказує, що «варто розмежувати міжнародні злочини, які скоюють фізичні особи і серйозні порушення норм міжнародного права, які скоюють держави». У цьому контексті виникає запитання: Які форми реалізації міжнародно-правової відповідальності держав-агресорів на сьогодні Ви вважаєте ефективними?

2) При характеристиці міжнародних воєнних злочинів, у тому числі міжнародних воєнних злочинів проти довкілля, здобувачка використовує різні визначення «скоєно», «вчинено», «здійснено». Доцільно було б, на нашу думку, обрати єдине визначення або, у разі потреби, розмежувати їх між собою.

3) Потребує додаткової аргументації теза здобувачки про те, «що чинний Кримінальний кодекс України потребує новий розділ щодо особливостей кримінальної відповідальності військових командирів та інших осіб, які фактично діють як військові командири» (стор. 173).

Опонент: Буроменський Михайло Всеволодович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, професор кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Зауваження та рекомендації:

1) Будь-який збройний конфлікт неминуче ставить під загрозу цілісність довкілля, руйнує екосистеми або суттєво підриває їх цілісність. В цьому сенсі мені здавалось би продуктивним подальший розвиток тези про ставлення до довкілля як до спільної цінності людства, що в перспективі може пов'язувати обов'язок зберігати довкілля в умовах збройного конфлікту з зобов'язаннями *erga omnes*. Дисертантка обмежується тут пошуками об'єкту міжнародного воєнного злочину проти довкілля та лишає поза увагою перспективу визнання імперативною нормою міжнародного права *jus cogens* нанесення шкоди довкіллю, що ставить під загрозу існування екосистем, частиною який є також люди. Нагадаю, що подібний підхід відомий Комітету з прав людини щодо захисту права на життя в разі стихійних лих та техногенних катастроф. Хоча Комітет не пішов далі загальної юридичної оцінки зобов'язань держав, та і не міг піти далі, важливим є морально-

політичний і міжнародно-правовий ресурс самого звернення Комітету до захисту права на життя в умовах екологічних катастроф. Також значний науковий потенціал закладений в розмірковування дисертантки про довкілля, як загальний спадок людства. Таку тезу авторка просуває в роботі, виводить її в область зобов'язань загального характеру, але обмежується пошуками об'єкту міжнародних злочинів проти довкілля. Вважаю, що в подальших дослідженнях дисертантка могла би суттєво розвинути такі ідеї, які наразі лишилися проголошеними в наданій роботі.

2. На сторінках 52-53 дисертантка наводить причини, з яких Україна не ратифікувала Римський Статут Міжнародного кримінального суду. Наведена цитата Є. Крапивіна не може бути відповіддю на питання, що виникло 24 роки тому. За цей час реальні причини відмови в ратифікації трансформувалися, змінювалися, отримували нове звучання, однак лише одного разу було оприлюднено офіційну причину, що міститься в відомому Рішенні Конституційного Суду України. На мою думку, цільове дослідження цього питання потребує опрацювання значної кількості джерел, а в правовому дослідженні варто було б звернутися до юридичних аргументів (див.: О.Сенаторова, Р.Волинець, І.Касинюк та ін.)

3. На сторінках 38-40 досліджується так званий «контекстуальний» елемент в елементах міжнародних злочинів, передусім, щодо злочину геноциду, міжнародних воєнних злочинів та злочинів проти людяності. В тому, що такий елемент існує – немає сумніву. Однак, щодо злочину геноциду дисертантці не вдалося, на мою думку, довести його існування. Тут, наприклад, варто збуло б згадати висновок Міжнародного Трибуналу щодо Руанди, згідно якого про намір вчинити обвинуваченим злочин геноциду можна зробити висновок «на основі загального контексту скоєння інших винних діянь, систематично спрямованих проти тієї самої групи, незалежно від того, чи ці акти були вчинені одним і тим самим злочинцем чи іншими». Можливо й інші аргументи тут можна було навести, відповідаючи на зауваження.

4. В дисертації правильно пропонується доповнити «Елементи злочинів» в Статуті МКС. Однак, дисертантка далі пише про «новий опис складів міжнародних злочинів», або характеризує елементи міжнародних злочинів використовуючи термін «склад злочину» (наприклад, стор. 37 і далі). В міжнародному кримінальному праві не вживається термін «склад злочину». Для цілей національної імплементації норм міжнародного кримінального права такий підхід є можливим, але не для характеристики в межах міжнародно-правового дослідження.

5. Варто було б переглянути та доповнити список скорочень в дисертації. Наприклад, в списку відсутнє скорочення «РС», яке доволі часто зустрічається в тексті роботи. Можна здогадатися, що мається на увазі «Римський Статут», однак GOOGLE пропонує й інші рекомендації.

Опонент: Колотуха Іван Олексійович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Рекомендації та зауваження:

1) На стор. 133 авторка пропонує відійти від антропоцентричного підходу і сфокусуватися на довкіллі як на самостійному об'єкті захисту, який має бути захищений необов'язково із прив'язкою до людини. Для цього вона вважає за необхідне прийняти окрему Женевську конвенцію, присвячену саме захисту довкілля під час збройних конфліктів. Разом з тим, розглядаючи злочин екоциду, вона розуміє під його об'єктом безпеку природи як середовища проживання людини (стор. 179). На наш погляд, ці два твердження певною мірою суперечать одне одному, що потребує додаткових роз'яснень.

2) У розділі 3, при виробленні пропозицій щодо прийняття П'ятої Женевської конвенції, внесення змін до Римського статуту та «Елементів злочинів», дисертантка проаналізувала значну кількість закордонних публікацій, присвячених зазначеним питанням. Водночас, зазначений розділ містить незначну кількість посилань на вітчизняні дослідження.

3) У пропозиціях щодо внесення змін до «Елементів злочинів» Міжнародного кримінального суду авторка пропонує визначення основних характеристик шкоди довкіллю, завдання якої за наявності інших елементів складу злочину може вважатися міжнародним воєнним злочином проти довкілля. Так, зокрема, вона визначає «довготривалу» шкоду як таку, що триває принаймні протягом одного або декількох сезонів (с. 182). Проте поняття сезону також може відрізнятися у країнах із різними кліматичними умовами. На нашу думку, варто було б конкретизувати також цей термін.

4) Характеризуючи об'єктивну сторону міжнародних воєнних злочинів проти довкілля, здобувачка доходить висновку, що місцем їх вчинення є певна територія, на якій відбуваються бойові дії (стор. 178). У цьому зв'язку виникає питання щодо того, чи може бути окупована територія, на якій вже не ведуться бойові дії, або ж яка була окупована без збройного протистояння, розглядатися як місце вчинення міжнародних воєнних злочинів проти довкілля?

5) У дисертації стверджується, що із метою правильної правової кваліфікації необхідно чітко розмежовувати міжнародні злочини і серйозні порушення норм *jus cogens*, суб'єктом яких є саме держава (стор. 176). Погоджуючись із цим твердженням, вважаємо, що робота виграла б, якщо б дослідниця визначила наявність у сучасному міжнародному праві норми *jus cogens*, яка вимагає від держав охороняти довкілля як у мирний час, так і під час збройних конфліктів.

Опонент Мануїлова Катерина Вікторівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Рекомендації та зауваження:

1) У роботі дисертантка пропонує надати конкретне визначення шкоди довкіллю як елемента об'єктивної сторони міжнародних воєнних злочинів проти довкілля та закріпити його у «Елементах злочинів» Міжнародного кримінального суду. До видів шкоди вона пропонує віднести такі елементи, як: а) руйнування або деградацію водного середовища, його флори та фауни; б) руйнування або деградацію сухопутного середовища, його флори та фауни; с) забруднення атмосфери; d) забруднення космосу; е) деструктивну зміну клімату тощо. У той самий час у роботі, зокрема, на стор. 143, 159 вона зазначає також шкоду для екосистем у цілому. У цьому зв'язку виникає питання про необхідність захисту не тільки окремих елементів довкілля, але й екосистем у цілому.

2) Авторка приділила багато уваги питанням розмежування міжнародних воєнних злочинів проти довкілля та відповідних транснаціональних злочинів. Зокрема, на стор. 181-182 вона робить висновки щодо їхніх відмінностей за об'єктом та деякими іншими ознаками. Крім того, на стор. 42-43 вона детально описує характеристики транснаціональних злочинів як категорії, відмінної від міжнародних злочинів, підкреслюючи, що судовий розгляд справ стосовно міжнародних злочинів здійснюється національними судами та міжнародними судовими установами, а розгляд справ стосовно транснаціональних злочинів реалізується виключно національними судовими установами. Хотілося б дізнатися, чи означає це, що розвитком правового регулювання притягнення до відповідальності за вчинення цих злочинів має займатися виключно національний законодавець, або ж міжнародна спільнота також має долучитися до цих процесів?

3) На стор. 136 авторка наголошує на тому, що П'ята Женевська конвенція, пропозицію щодо укладення якої вона висуває, має містити положення щодо захисту довкілля саме під час збройного конфлікту будь-якого з видів, як міжнародного, так і неміжнародного характеру, але не включати в себе положення щодо захисту довкілля до збройного конфлікту чи після нього, оскільки такі норми

виходили б за межі міжнародного гуманітарного права. На наш погляд, останнє твердження потребує додаткових пояснень.

4) У розділі 3 роботи, надаючи пропозиції щодо потенційного змісту П'ятої Женевської конвенції щодо захисту довкілля під час збройного конфлікту, здобувачка наголошує на необхідності закріплення у ній вимоги щодо належної обачності з боку господарських товариств. Зокрема, вона відмічає, що державам необхідно вживати належних заходів, спрямованих на забезпечення того, щоб господарські товариства, що здійснюють діяльність на їх території, виявляли належну обачність щодо захисту довкілля (ст. 139). Чи вважає авторка, що конвенція має передбачати відповідальність держав за недотримання приватними компаніями вимог належної обачності у власній діяльності щодо захисту довкілля в умовах збройного конфлікту?

5) У зв'язку із попереднім зауваженням корисним для повноти дослідження було б дізнатись позицію авторки щодо необхідності та можливості розширення персональної юрисдикції Міжнародного кримінального суду також на юридичні особи, дискусія щодо цього точиться у науці міжнародного права протягом останніх років.

У дискусії взяли участь присутні на захисті:

Голова та Гарант ОНП третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти: Стрельцова Євдокія Джонівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова зазначила, що дисертаційне дослідження Садові Т.С. присвячене розв'язанню актуального питання, є своєчасним та має значний практичний інтерес. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному та практичному рівнях: ґрунтується на комплексному застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження, відповідно до завдань та мети дослідження, з урахуванням визначених предмета та об'єкта дослідження. Детальний аналіз тексту Римського статуту Міжнародного кримінального суду та «Елементів злочинів» дозволив їй не тільки виявити недосконалості у формулюванні положень цих документів, а також зробити пропозиції щодо їх усунення, які авторка систематизувала у додатках до дисертації. Здається доречною пропозиція авторки ввести у міжнародні правові акти дефініцію поняття «довкілля» як об'єкта міжнародних воєнних злочинів проти довкілля, під яким вона пропонує розуміти природне та антропогенне середовище, яке включає в себе біологічні, хімічні та фізичні компоненти та охоплює водне середовище, сухопутний простір, атмосферу та космос. Цікавим є висновок дослідниці про те, що у зв'язку з визнанням Україною юрисдикції

Міжнародного кримінального суду Кримінальний кодекс України потребує удосконалення норм щодо притягнення до відповідальності за вчинення злочинів проти докiллiя. У цьому зв'язку здається правильною її пропозиція щодо включення до Кримінального кодексу України окремої ст. 438² про воєнні злочини, що полягають у застосуванні заборонених методів ведення війни, в якій у окремому параграфі будуть міститись положення, присвячені саме злочинам проти докiллiя. Під час захисту на усі запитання та зауваження рецензентів та опонентів відповідала впевнено та аргументовано. Безсумнівно, дисертаційна робота на тему «Воєнні злочини проти докiллiя за міжнародним кримінальним правом» відповідає спеціальності 081 «Право», відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціальної вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Садова Тетяна Сергіївна - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент Павлова Тетяна Олександрівна, наголосила на тому, що тема наукового дослідження, обрана Т. С. Садовою, є актуальною у зв'язку із поступовим збільшенням у світі різного роду міжнародних збройних конфліктів, а також збройних конфліктів неміжнародного характеру, у наслідок яких заподіюється серйозна, масштабна та довгострокова шкода докiллiю, а також недостатнім національним та міжнародно-правовим регулюванням випадків вчинення воєнних злочинів проти докiллiя, що свідчить про необхідність проведення наукових досліджень як на міжнародному, так і на національному рівнях. Дисертаційна робота Т. С. Садової характеризується належним теоретичним рівнем та представляє собою оригінальну науково-дослідну працю, в якій отримано нові наукові результати, що становлять науковий інтерес та мають вагоме практичне значення. Сформульовані дисертанткою наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими та достовірними, розроблені особисто здобувачкою та мають наукову новизну. У роботі визначені слушні пропозиції щодо внесення змін у Римський статут щодо ознак шкоди докiллiю; доведено, що існує необхідність у поширенні відповідальності за вчинення МВЗПД також на неміжнародні збройні конфлікти; запропоновано доповнити «Елементи злочинів» Міжнародний кримінальний суд новим описом складів МВЗПД, що мають місце як під час міжнародного, так і під час неміжнародного збройного конфліктів; обґрунтовано, що у зв'язку із визнанням Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду також потребують удосконалення норми Кримінального кодексу України щодо притягнення до відповідальності за вчинення злочинів проти докiллiя. У цілому дисертаційне дослідження містить достатню кількість обґрунтованих пропозицій, які відображені у висновках

роботи. Такі дослідження сприятимуть розвитку правової науки. За підсумками ознайомлення з текстом дисертації та з урахуванням успішного захисту можна вважати, що дисертація на тему «Воєнні злочини проти довілля за міжнародним кримінальним правом» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44. Авторка роботи - Садова Тетяна Сергіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Опонент Буроменський Михайло Всеволодович, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, професор кафедри міжнародного права Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка надав позитивну оцінку дисертаційному дослідженню та виступу здобувачки, зазначивши, що тема дисертації є актуальною саме з огляду на необхідність дослідження питань, пов'язаних з вдосконаленням міжнародно-правового регулювання кваліфікації міжнародних воєнних злочинів проти довілля за міжнародним кримінальним правом, з'ясування тенденцій розвитку міжнародного кримінального права в цьому напрямку, що має значення для розвитку національного кримінального права. Постановка мети, сформульовані завдання дисертації, хід їх вирішення засвідчують наукову новизну роботи і визначають її як по суті першу у вітчизняній доктрині міжнародного права комплексну наукову працю, в якій досліджено міжнародно-правове регулювання кримінальної відповідальності за злочини проти довілля, теоретичні та практичні аспекти розвитку в міжнародному кримінальному праві інституту відповідальності за воєнні злочини проти довілля. Дуже важливим є те, що дослідження проведене, в тому числі, під кутом зору реалізації в Україні міжнародно-правових норм про відповідальність за воєнні злочини. Заслуговують на позитивну оцінку основні висновки цього дослідження, зокрема, обґрунтування в дисертації необхідності зменшення порогу відповідальності за МВЗПД в межах міжнародного збройного конфлікту шляхом заміни кумулятивного переліку ознак шкоди довіллю на альтернативний, пропозиція дисертантки доповнити «Елементи злочинів» в Статуті МКС новим описом міжнародних злочинів проти довілля, що мають місце як під час міжнародного, так і під час неміжнародного збройного конфлікту. Цікавими є міркування дослідниці про необхідність поширення відповідальності за вчинення міжнародних злочинів проти довілля також на неміжнародні збройні конфлікти. Сформульовані у дисертації висновки і пропозиції мають теоретичне та практичне

значення, вони можуть бути корисними для подальших наукових досліджень в сфері міжнародного права. Висновками дисертації також можуть бути корисними для формування міжнародно-правової позиції України, що охоплюватиме предмет цього дослідження. На підставі вище викладеного вважаю, що дисертація на тему «Воєнні злочини проти доквілля за міжнародним кримінальним правом» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові теоретично обґрунтовані результати. Дисертація відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії і встановлені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44, та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40, її зміст відповідає спеціальності 081 Право. Авторка дисертації – Садова Тетяна Сергіївна на підставі публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – «Право» за спеціальністю 081 – «Право».

Опонент Колотуха Іван Олексійович, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» відзначив, що дисертаційне дослідження Т.С. Садової, присвячене актуальній темі, успішно демонструє прогалини та вади у сучасному міжнародно-правовому регулюванні притягнення до відповідальності та вчинення міжнародних воєнних злочинів проти доквілля та їх правової кваліфікації, містить конкретні пропозиції та рекомендації щодо їхнього усунення, що робить роботу особливо цінною у теоретичному та практичному плані. Запропоновані дисертанткою рекомендації можуть знайти застосування у науково-дослідній області, у правотворчій сфері, правозастосовній практиці та у навчально-методичній роботі. У роботі використано широкий спектр загальнонаукових та спеціальних методів, результатом застосування чого стало можливим визначити вади та недоліки у сучасному міжнародно-правовому регулюванні притягнення до відповідальності за вчинення воєнних злочинів проти доквілля та їх правової кваліфікації, а також вироблення конкретних та дієвих рекомендацій щодо їх усунення. Однією з важливих тез дисертантки є твердження про те, що Кримінальний кодекс України також потребує удосконалення норм щодо притягнення до відповідальності за вчинення злочинів проти доквілля у зв'язку з тим, що Україна визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду шляхом подання відповідних заяв, що, як наслідок, може призвести до застосування комплементарної юрисдикції суду. Загалом, наукові положення, висновки та

рекомендації дисертації мають солідне теоретичне та емпіричне обґрунтування і загалом сприяють розв'язанню важливої наукової проблеми. Робота виконана на високому теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною. Під час захисту дисертантка продемонструвала глибокі знання предмету дослідження, впевнено та аргументовано надаючи відповіді на запитання членів спеціалізованої вченої ради, на рекомендації та зауваження, висловлені рецензентом та опонентами. Отже, за підсумками ознайомлення з текстом дисертації її можна визнати такою, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціальної вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та з урахуванням успішного захисту сьогодні авторка дисертаційної роботи Садова Тетяна Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Опонент Мануїлова Катерина Вікторівна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» зазначила, що дослідження, проведене дисертанткою, є цікавим як з теоретичної, так і з практичної точок зору, та може послугувати покращенню правового забезпечення більш ефективного переслідування за вчинення воєнних злочинів проти довілля. Робота містить науково обґрунтовані результати, що вирішують завдання аналізу проблем правової кваліфікації воєнних злочинів проти довілля за міжнародним кримінальним правом та притягнення до відповідальності за їх вчинення. Доречним є висновок авторки про те, що існує необхідність у поширенні відповідальності за вчинення міжнародних злочинів проти довілля також на неміжнародні збройні конфлікти та, як наслідок, у доповненні частини ст. 8(2)(e) Римського статуту пунктом (хvi), який би визначав такий напад як воєнний злочин у ході збройного конфлікту неміжнародного характеру. Така пропозиція загалом відповідає тенденції поступового розширення правового регулювання порядку ведення збройних конфліктів неміжнародного характеру у нормах міжнародного гуманітарного права та, як наслідок, їх поступової гуманізації. Важливим є положення дисертації про те, що визначальними ознаками міжнародних воєнних злочинів проти довілля є те, що вони порушують норми міжнародного гуманітарного права та здійснюються під час збройного конфлікту, а також те, що шкода, нанесена довіллю, повинна бути масштабною, довготривалою або серйозною та вчинення злочину не може виправдовуватися потенційно можливою воєнною перевагою. Цінними у теоретичній площині є положення дисертації щодо класифікації міжнародних воєнних злочинів, яка є важливою для їх правової

кваліфікації та яку можливо проводити за різними критеріями. У цілому дисертантка успішно виконала поставлені у роботі завдання та досягла мети дослідження. Запропоновані положення і рекомендації є слушними, їм притаманні елементи наукової новизни. Всі висновки та пропозиції були аргументовані як у роботі, так і під час публічного захисту. З урахуванням наведених аргументів можна дійти висновку, що дисертаційна робота Садової Тетяни Сергіївни на тему «Воєнні злочини проти довілля за міжнародним кримінальним правом» відповідає спеціальності 081 «Право», відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціальної вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Садова Тетяна Сергіївна - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування про присудження ступеня доктора філософії Садовій Тетяні Сергіївні:

подано голосів - 5

«за» – 5,

«утримались» - немає,

«проти» – немає

На підставі результатів голосування разова спеціалізована вчена рада ДФ 38.081.2023 присуджує Садовій Тетяні Сергіївні ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої вченої ради

Євдокія СТРЕЛЬЦОВА